

بنام خدا

مبادلات تجاری جمهوری اسلامی ایران و ترکیه در سال ۱۴۰۳

ترکیه به عنوان یک کشور شریک و همسایه مهم تجاری، همواره یکی از مقاصد و کشورهای هدف برای تجارت ایران بوده و می باشد. روند مبادلات تجاری دو کشور در سال ۱۴۰۳ نسبت به سال ۱۴۰۲ رشد ۶۵ درصدی داشته است که قابل توجه می باشد. در این گزارش، آمار و ارقام مربوط به روابط تجاری دوجانبه در سال ۱۴۰۳ با استناد به آمار اعلامی از سوی گمرک جمهوری اسلامی ایران به شرح زیر بررسی و تحلیل می شود:

۱. طبق گزارش گمرک، حجم کل تجارت خارجی غیرنفتی ایران در سال ۱۴۰۳ بالغ بر ۱۳۰ میلیارد دلار بوده است که حدود ۷۲ میلیارد و ۳۷۵ میلیون دلار آن واردات و ۵۷ میلیارد و ۸۴۴ میلیون دلار آن صادرات ایران به خارج بوده است. در این میان، حجم مبادلات تجاری ایران و ترکیه در سال ۱۴۰۳ به ۱۹ میلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار رسید که ۶ میلیارد و ۸۸۰ میلیون دلار آن صادرات ایران به ترکیه و ۱۲ میلیارد و ۴۷۰ میلیون دلار واردات از ترکیه بوده است. بنابراین تراز تجاری حدود ۵ میلیارد و ۵۸۰ میلیون دلار به نفع ترکیه بوده است. ترکیه از نظر مقصد صادرات کالاهای ایرانی بعد از چین، عراق و امارات، چهارمین کشور هدف و در میان کشورهای همسایه بعد از امارات دومین کشور مقصد است. همچنین در بخش واردات، ترکیه بعد از امارات و چین سومین شریک تجاری ایران بوده است.

۲. مقایسه حجم مبادلات تجاری ایران و ترکیه در سال های ۱۴۰۳ و ۱۴۰۲ نشان می دهد که در سال ۱۴۰۲ حجم مبادلات حدود ۱۱ میلیارد و ۷۰۰ میلیون دلار بوده که این رقم در سال ۱۴۰۳ به ۱۹ میلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار افزایش یافته و حدود ۶۵ درصد رشد داشته است. این میزان رشد در سال های اخیر بی سابقه بوده است.

۳. بررسی آمار تجارت خارجی ایران در سال ۱۴۰۳ نشان می دهد که حدود ۱۲ درصد از کل صادرات و ۱۷ درصد از واردات ایران با ترکیه انجام شده و در مجموع حدود ۱۵ درصد از مبادلات تجاری ایران با ترکیه بوده است. ترکیه در سال ۱۴۰۳ سومین شریک تجاری ایران محسوب می شود که نشان دهنده نقش و جایگاه قابل توجه این کشور در تجارت خارجی ایران است.

۴. اقلام و محصولات صادراتی ایران به ترکیه عمدتاً شامل مس، آلومینیوم، روی و محصولات مربوطه، مواد شیمیایی و معدنی، سوخت های معدنی، قیر و محصولات مربوطه، شیشه، خشکبار، محصولات کشاورزی و میوه جات، سنگ گچ، فرش، کفپوش، پلاستیک و کالاهای مربوطه بوده است. صادرات گاز ایران به ترکیه نیز طبق قرارداد بلندمدت به صورت مستمر ادامه دارد. کالاهای مهم وارداتی از ترکیه شامل نهاده های دامی، دانه های روغنی، طلا، انواع ماشین آلات و تجهیزات، لوازم یدکی اتومبیل، محصولات دارویی و تجهیزات پزشکی، انواع پوشاک و البسه، لوازم آرایشی و بهداشتی، محصولات شیمیایی و برخی محصولات کشاورزی و مواد غذایی بوده است.

۵. ایران در سال ۱۴۰۳ حدود ۸ میلیارد دلار طلا وارد کرده که بیش از نیمی از آن از ترکیه تأمین شده است. ترکیه یکی از تأمین کنندگان اصلی طلای مورد نیاز ایران در سال گذشته بوده است. بنا به آمار طرف‌های ترکیه‌ای، حجم صادرات گاز ایران به این کشور در سال ۲۰۲۴ حدود ۷ میلیارد متر مکعب بوده که نسبت به سال ۲۰۲۳ حدود ۳۰ درصد رشد داشته است. سهم ایران از بازار گاز ترکیه از ۱۰,۷ درصد در سال قبل به ۱۳,۵ درصد در سال ۲۰۲۴ رسیده است. با توجه به رقابت کشورهای روسیه، آذربایجان، ترکمنستان، قطر، الجزایر و آمریکا در تأمین گاز ترکیه، حضور مؤثر ایران در بازار گاز ترکیه بسیار مهم و حیاتی است و نیازمند برنامه‌ریزی بلندمدت و تمدید قرارداد گازی موجود است که در سال ۲۰۲۶ به پایان می‌رسد. ترکیه در سال ۲۰۲۴ حدود ۵۲ میلیارد متر مکعب گاز وارد کرده که بخشی از آن را نیز مجدداً صادر می‌کند.

ملاحظات:

۱. ترکیه در حالی به سومین شریک تجاری ایران تبدیل شده که دارای مزیت‌های خاصی در تجارت خارجی ایران است؛ نخست به عنوان مقصد صادراتی کالاهای ایرانی و دوم به عنوان معبر صادرات مجدد به سایر کشورها به ویژه اروپا، به دلیل تحریم‌ها. ترکیه یکی از کانال‌های مهم دور زدن تحریم‌ها به شمار می‌رود و خود مقامات ترکیه نیز به امکان صادرات مجدد کالاهای ایرانی اذعان کرده‌اند.

۲. ایران و ترکیه دارای قرارداد گازی بلندمدت ۲۵ ساله هستند و منابع حاصل از فروش گاز در چارچوب همکاری بانکی برای خرید و واردات مواد غذایی، کشاورزی، دارویی و تجهیزات پزشکی قابل بهره‌برداری است. این تعاملات بانکی در سال ۱۴۰۳ با اصلاحات ادامه یافته است. ترکیه یکی از کشورهای مهم در تأمین کالاهای اساسی مورد نیاز ایران است که به دلیل وجود منابع مالی ارزی در بانک‌های ترکیه و پروتکل استفاده از این منابع، تهیه اقلام مورد نیاز با سهولت و فوریت امکان‌پذیر است.

۳. عمده تجارت خارجی ترکیه با ایران توسط بخش خصوصی این کشور انجام می‌شود که مزیت خوبی در روابط دوجانبه است. بخش خصوصی ایران هنوز جایگاه شایسته خود را در تجارت با ترکیه پیدا نکرده و نیازمند حمایت و تقویت است. استقبال بخش خصوصی ترکیه از تجارت با ایران نیز قابل توجه است و زمینه برای توسعه روابط اقتصادی و جذب سرمایه‌گذاری وجود دارد.

۴. رقم ۱۹ میلیارد و ۳۰۰ میلیون دلار اعلام شده برای تجارت ایران و ترکیه در سال ۱۴۰۳، صرفاً شامل مبادلات تجاری رسمی و ثبت شده در گمرک و تجارت غیرنفتی است. ایران و ترکیه علاوه بر تجارت رسمی، دارای تجارت مرزی، چمدانی، مسافری و تجارت الکترونیکی نیز هستند. با توجه به سفر بیش از ۳ میلیون و ۲۰۰ هزار گردشگر ایرانی به ترکیه در سال ۲۰۲۴ و تجارت الکترونیکی، حجم روابط اقتصادی و تجاری غیررسمی ایران و ترکیه در سال ۱۴۰۳ حدود ۲۵ میلیارد دلار برآورد می‌شود، هرچند آمار رسمی در این زمینه اعلام نشده است.

۵. به گزارش موسسه آمار ترکیه، حجم تجارت دوجانبه ایران و ترکیه در سال ۲۰۲۴ بالغ بر ۵ میلیارد و ۶۶۴ میلیون دلار بوده که از این رقم حدود ۳ میلیارد و ۲۱۰ میلیون دلار صادرات ترکیه به ایران و ۲ میلیارد و ۴۵۴ میلیون دلار واردات ترکیه از ایران بوده است. اختلاف آماری بین منابع مختلف به دلیل تفاوت سال مالی، روش‌های محاسبات گمرکی و صادرات مجدد کالاهای ایرانی از ترکیه به کشورهای ثالث است. در مجموع، ترکیه در سال ۲۰۲۴ حدود ۶۰۶ میلیارد دلار تجارت خارجی (۲۶۲ میلیارد دلار صادرات و ۳۴۴ میلیارد دلار واردات) داشته و اروپا، آلمان، آمریکا، چین و روسیه از مهم‌ترین شرکای تجاری این کشور هستند.

۶. در سال ۱۴۰۳ تبادل هیئت‌های اقتصادی مهمی بین ترکیه و ایران انجام شد، از جمله سفر ۶ وزیر از دو طرف و برگزاری بیست و نهمین اجلاس کمیسیون مشترک اقتصادی پس از حدود ۳ سال وقفه. همچنین یک هیئت بزرگ اقتصادی از بخش خصوصی ایران با حضور حدود ۱۶۰ شرکت به ترکیه سفر کرد و همایش بزرگ اقتصادی و تجاری مشترک با حضور حدود ۳۶۰ شرکت از دو کشور برگزار شد که در نوع خود بزرگ‌ترین هیئت اقتصادی دو کشور در چند دهه اخیر بود. در مجموع، علیرغم حادثه بالگرد و شهادت رئیس‌جمهور و هیئت همراه، تبادل هیئت‌های اقتصادی عالی‌رتبه و تحرک اقتصادی و تجاری میان دو کشور در سال ۱۴۰۳ پویا و قابل توجه بود.